

Familia

ȘIRATO

CHIABURUL SATULUI

Apare odată pe lună
sub conducerea unui comitet de redacție

Redactor: **M. G. Samarineanu**

Redacția: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Pentru recenzii autorii și casele de editură sunt rugați a trimite câte un exemplar pe adresa redacției. — Manuscrisele nepublicate se distrug.

Cuprinsul No. 7:

- 1 *Astra în 1926* de George Bota.
 - 2 *Inimă de Volbură Poiană-Năsturaș.*
 - 3 *Taina* de Cezar Petrescu.
 - 4 *Zic unii* de Volbură Poiană-Năsturaș.
 - 5 *Rabdă* de Z. Sandu.
 - 6 *In faptul* de Z. Sandu.
 - 7 *Formele internaționalismului* de Iulian M. Peter.
 - 8 *Antiquitas Rediviva* de Maiorul Gh. Băgulescu.
 - 9 *Și dacă codrul lin suspină...* de Constantin Doboș.
 - 10 *Statuia* de Const. Goran.
 - 11 *Nostalgie* de George A. Petre.
 - 12 *Diecii și preoții din trecutul Românilor Bihoreni* de M. Pripor.
 - 13 *Jurământ* de Alexandru Riza.
 - 14 *Lui Isus* de George Bota.
 - 15 *Cronici.*
 - 16 *Cronica Literară.*
- Etc.

Abonamente:

Pe 1 an: 120 Lei; pe 6 luni: 75 lei. — Pentru instituțiuni și autorități: 300 lei pe an. — În străinătate: 300 lei pe an. — Inserții și reclame la Administrația revistei: Strada Take Ionescu No. 42. Oradea.

Familia

Astra în 1926

de George Bota.

În capitala Sălajului, ascunsă printre valurile uriașe de dealuri, „în spatele lumii“, sau „în spatele lui Dumnezeu“, cum cei de pe aici obicinuesc a numi locul unde este așezat Zălaul, în acest oraș s'a ținut anul acesta adunarea „Astrei“. Locul a fost fericit ales, căci nicăiri poate vremea nu și-a așternut mai gros vâlul străin ca în Sălaj. Dacă se spune că rolul „Astrei“ s'a isprăvit, înseamnă ușurință și neînțelegere a unor probleme de care ar trebui să ne ocupăm mai serios. Și trebuie să o recunoaștem că cel mai chemat organ al înțelegerii rosturilor românești pe aceste plaiuri este Astra. Azi când Maramureșul și Crișana nu mai sunt dogorite de razele culturii de peste Tisa; azi când zăgazurile guvernărilor vitrege s'au rupt; azi ni se cere mai mult ca oricând să nu stăm cu brațele încrucișate și să nu tot repetăm mai conștient, mai inconștient banala expresie „România Mare“. Lăsând la oparte absurditatea acestei împreunări de cuvinte, fiindcă România nu este nici Mare nici Mică, ci atâta, cam cât trebuie să fie, trebuie să ne gândim că nu se poate confunda încătușarea politică a unui popor, cu încătușarea lui sufletească. E drept că ele sunt condiționate una de alta, dar nu înseamnă că dacă armata sacrificiilor sfinte a sfărâmat pentru totdeauna lanțurile împilării politice, nu ne-au mai rămas și alte lanțuri de sfărâmat.

Iată pentru ce Astra încă nu și-a jucat rolul său cum cu atâta ușurință se spune. Iată pentru ce Sălajul a salutat cu vie emoție pe acei ce au venit în numele Astrei să sărbătorească solidaritatea noastră națională pe aceste plaiuri.

Păcat însă (și păcatul trebuie mărturisit) că serbările Astrei din anul 1926 nu au fost acelea pe cari le așteptam cei dela graniță. Lume multă, dar nu atâta cât trebuia să fie; entuziasm mult, dar prea puțin pentru cât cer împrejurările; program bogat și cu însușeșire executat, dar prea sărac pentru aceea trebuie să ne dea Astra în afară de mecanismul banal al unor serbări

oarecari. Dar mai cu seamă ceva caracteristic și dureros se desprinde din serbările Astrei dela Zălaul: s'a putut observa că mai temeinic reprezentate au fost marginile răsăritene și apusene ale neamului nostru: Basarabia și Ardealul. Puțin, prea puțin, dureros de puțin ne-a trimis aceea se chiamă inima țării, Muntenia și Moldova. Să fi îmbătrânit până într'atâta cele două surori mai mari, ca să nu ne mai poată trimite solia lor de entuziasm și de avânt de redeșteptare națională? Sau este vorba de o necunoaștere a marilor nevoi ce azi se ridică mai vigoaroase ca oricând? S'ar părea că ele ar vrea să ne spună: „Noi v'am rupt lanțurile, voi treziți-vă prin propriile voastre puteri!“ Cu atât mai mare cinste se cuvine celor ce în frunte cu Archipăstorul lor au venit din Basarabia tuturor durerilor, să aprindă focul sfânt pe plaiurile Bocșei și ale Guruslăului. Ardealul și-a dat mâna cu Basarabia peste capul celor ce au altceva de lucru. I-am văzut pe acești basarabeni aprinși la față și la vorbă de entuziasmul celui mai curat și tânăr idealism. Am văzut la Zălaul roada muncii de redeșteptare românească a celor plecați din Ardealul simțirii eterne. Chiar dacă n'ar fi fost conferința D-lui Ciobanu, atât de instructivă, ceice au venit în frunte cu D-l Onisifor Ghibu au adus plămădă nouă și au deschis orizonturi noi Astrei.

Ei au mărit „intensitatea conștiinței“ noastre de neam și au dovedit că „resortul voinței colective“ al neamului nostru este încă puternic, că „pulsafția de pe Calea Victoriei“ din București, are la spatele ei spre fericirea noastră, stratul nealterat al voinței solidare a unui neam întreg. Ne-am servit de expresiile culese din plina de înțeles cuvântare a unui ministru, care a vorbit ca un mare român și așa cum trebuia să vorbească președintele Astrei în anul 1926.

Discursul D-lui Goldiș nu a fost numai îndeplinirea unei banale datorii de președinte; el a arătat noile rosturi ale „Astrei“, voină par'că

să ne spună: „Odinioară, când era greu, luptați și lucrați mai mult; de ce n'ați lupta și lucra mai mult azi când nimic nu v'ar mai împiedeca în drumul vostru”? N'a fost în acest discurs numai o repetare a chemării la iubire și frăție a tuturor Românilor; n'a fost numai o demonstrare a nevoii de solidaritate națională; a fost ceva pe care trebuie să-l prindem bine și noi și ceice trăesc în țara noastră cu noi: „*Fie-cărui, ce se cuvine, nici o nedreptate nimănui, dar Statul este românesc și sufletul geniului român are să stilizeze...* etc.". Este formula noului ideal național, a patriotismului românesc, plin de umanitate și de generositate, încălzit și luminat de razele sfintei dreptăți. Astra are să împrăștie și mai puternice raze decât în trecut, căci e nevoie și poate mai mult. Ea însă trebuie să cheme toate plaiurile țării la luptă nouă, luptă de desgropare a sufletului și de clădire nouă. Și nu ne va fi greu, căci în adâncul popoului zace nealinsă *seninătatea* sufletului românesc pe care D-l Bogdan-Duică a știut să ne-o arate în ochii celor adunați la Zălau. Ochii celor adunați pentru motive mai înalte decât cele politice, confesionale sau de alte afaceri, ochii aceștia, cum spunea D-l Bogdan-Duică, se priveau cu atâta căldură și mulțumire, încât nu puteai să pleci de acolo fără nădejde mare.

Căci la Astra nu s'au întâlnit nici politicienii, nici uniții sau ortodoxii, nici miniștrii sau foștii miniștrii, ci Românii cu sufletul curat românesc. Și a spus-o aceasta cuvântul unuia din cei mai autorizați fii ai Sălajului, vecinic tânărul Dr. Aciu. El știa ce spune și pentru ce spune, când arăta că în masele popoului nostru nu există nici o urmă de despărțire, totul fiind încheșat sub magica putere a două pârgii: *aceeași limbă și aceeași credință*. Poporul nu știe, nu cunoaște altă politică și altă credință decât pe aceea a strămoșilor săi. Așa se explică iubirea deopotrivă cu care au fost îmbrășișiți: P. S. Episcop Gurie alături de cucernicia sa părintele Dăianu, Dr. Lupăș, Goldiș alături de generalul Traian Moșoiu, Al. Lapedatu, General Manolescu, A. Ciortea și toți cei ce veniseră să se încălzească la un foc mai puternic, mai etern, decât micile focuri dintr'atâtea bisericețe.

Și ce au simțit domniile între ei, ceace și-au spus ei prin ochi și prin cuvinte, au spus-o și mai eloquent țărani satelor veniți în haine de sărbătoare. A spus-o mai ales nunta țărănească din satul Ortelec de lângă vechiul *Porolissum* roman. A spus-o adevărul enunțat de D-l Aciu, că poporul românesc este una pretutindeni și că în această unitate sufletească a țaranului se ascunde secretul existenței noastre și tot în ea

trebuie să căutăm temelie clădirii celei noi. Iată rostul Astei și iată pentru ce ne doare că dela Zălau au lipsit, sau aproape au lipsit, muntenii și moldovenii.

„Astra” tuturor Românilor, aducătoare de puternică încheșare națională, anul acesta a sărbătorit pe dealurile Sălajului pe Simion Bărnuțiu și pe Mihaiu-Viteazul. D-l Bogdan-Duică a știut în magistrala-i cuvântare să arate tinerei generații pe unul dintre arhanghelii redeșteptării noastre naționale și să ni-l dea pe Simion Bărnuțiu ca ideal de statornicie dâră în luptă și ca model de încredere în viitorul neamului.

La monumentul celuilalt erou, Mihaiu-Viteazul, au rechemat cu măiestrie trecutul D-nii Alexandru Lapedatu și General Traian Moșoiu. A vorbit un istoric, care știe valoarea sanctuarilor trecutului pentru educația tineretului nostru, care își dă seama că la fapte mari se cere îndrăzneală, *inimă caldă* și că „în orice situație grea a unui popor înainte de toate este nevoie de mult suflet”. Și a vorbit un ostaș, unul din cei mai inimoși ostași ai timpurilor noastre, generalul Traian Moșoiu, care ne înfățișează pe eroul dela Guruslău ca pe acel ce chiamă un neam întreg la „*cunoașterea de sine*”, ca pe acel care „*a spart granițele gândurilor contemporanilor și a năzuit spre înfăptuiri ce aparțineau viitorului*”. Nimic mare fără jertfa liniștei, a bunului și chiar a ființei noastre; generațiile de după marele măcel ar trebui să înțeleagă și să-și încrusteze adânc cuvintele Generalului Moșoiu.

Astra din 1926 a pășit pe drumuri noi și dacă încă nu i s'a auzit trâmbița pe toate plaiurile neamului, nădăjduim că ea nu va întârzia să fie auzită. Căci ne trebuie „*mai mult suflet*” și acesta nu se făurește decât prin sfortare laolaltă.

Inimă

de Volbură Poiană-Năsturaș.

Prind frunzele de toamnă să se cearnă
Și peste inima mea să s'aștearnă,
Plâng frunzele în legănarea lor,
Plâng paserile care trec în zbor.

O, inimă, alt' dată înflorai
Cu trandafirii albi în luna Mai,
Râdeai în lunci cu floarea de răsură

Azi când se lasă tristă toamna sură
Cu neguri, și cu bură,
Cu cerurile grele înorate
Să le întindă peste sate,
Te-ascunzi în mine mută și fricoasă,
Așa cum stă sub strașină la casă
O pasere bătută de furtună
Când fulgeră în cer și tună.

Taina

de Cezar Petrescu.

Se pregătește pădurea de toamnă.

Vârful brazilor s'a ruginit de fructe roșcate. Acolo sus nici frunzele fagilor nu mai sunt de același verde intact. Umbrele s'au lungit mai oblice; urmăresc după linia lor, cum drumul soarelui e mai obosit și scurt. În locul catifelatelor flori de mac, picurând pete late de sânge în suflul crepuscular, acum, în capsula fructelor, semânța neagră sună ca în sferele cutioare de carton.

Plutește presimțirea sfârșitului.

Aseară în amurgirea noroasă și vântată, un vrăbioiu sbârilit, pe gard, piua toamnă. A trecut un copil, îmbrăcat în haină neagră și groasă, cu fruntea plecată, tăcut, ca sub povara tristetei de sfârșit de vacanță.

Mâine soarele va fi din nou ferbinte; August e abia la jumătate. Dar știi acum, că aproape așteaptă ploile cele fără sfârșit și pe drum ai auzit scârțâind greu, osiile carălor cu lemne.

Poate presentimentul acesta al toamnei, nu există decât aci, înăuntru. Afară lumina e mai plâpândă într'adevăr decât cum învăpăia cerul acum două săptămâni, dar e încă lumină de vară. O vezi mai fumurie, numai fiind că o clipă, ceva a pus abureala unei oglinzi împăclite, între viață și ochi.

În cerdac, în umbra figuroasă, așteaptă cu umerii mici înfășurați în șal, domnișoara Beatris. A adus îndărăt o carte, cere alta. Așteptând, privirea s'a oprit pe ceva nevăzut, în negura scămoșată pe culmi. Nu clintește: împietrită acolo, e umbră în umbră. Nu-i mai deslușesc trăsurile, au dispărut cutele mărunte din jurul ochilor, linia săpată curb cu unghia anilor, la colțul buzelor. E din nou, printr'un miracol al inserării violete, subțirea făptură, fragilă, cum am cunoscut-o întâia oară, acum douăzeci de ani, copil. Căci domnișoara Beatris nu mai e de mult tânără, iar din frumusețea trecută, a rămas atât cât tristul parfum dintr'un flacon deșert, pe care-l descoperi după ani, uitat, într'un scrin vechiu.

Îmi place să-i ascult glasul. O întreb ceva. Răspunde cu sunetul mat al bilelor de fildeș ciocnite; o senzație ciudată și absurdă poate, care mi-a legat în minte, peste orice logică, imagina netedă a ivoriului de vibrațiile unei voci omenești. Nu privesc. Numai ascult. Iluzia e desăvârșită. Nimic nu s'a alterat din glasul de acum douăzeci de ani. Tot ce s'a topit, măcinat pe încetul de indiferentul ronțâit al ceasornicului; toată devastarea figurei, și obrazul veștejit, și ochii cu luminile obosite, și gingiile acum palide, — s'au șters. A rămas numai glasul să împlinească minunea; aștepti să se ridice de pe scaun cealaltă făptură pe care ai cunoscut-o, să se miște

elastic și aerian, cum se mișca atunci când gesturile păreau fără început și fără sfârșit, necântărind nimic în văzduh. Pe scări, aștepti pașii repezi: pantofii albi urcând treptele ca doi porumbei alungându-se. Și râsul acela, și întrebările, și dorințele care nu găseau nici o împotrivire.

— Unde mergem astăzi? V'am adus cărțile, ce mi dați altceva nou? Corina, te rog, să înhame la docar, vreau să mân eu!... Am o poftă de viață, de aer, de vânt...

Iar docarul cu roțile galbene trăgea imediat în capul scărilor, domnișoara Beatris sărea pe perna înaltă, înfășurată în mantaua de mătase subțire, prindea hățurile și făcea să șuere vârful cravașei. Într'o jumătate de oră, între lanurile de grâu, în vârtejul de praf, nu mai era decât un punct indistinct.

Toți ochii erau pentru ea și toate bucuriile veneau dela ea.

— După amiază, o așteptăm pe Beatris!

Era îndată, în toată casa, înfrigurare. Se schimbau în chisele dulcele care-i plac Beatrisei, cineva alerga la oraș să aducă volumele promise, bucătăreasa dădea târcoale în jurul ușei, vârându-și nasul roșu și lung în cameră, nasul despre care Beatris spunea „că ajunge cu un sfert de oră înaintea restului, ca o iscoadă“.

Bucătăreasa, ignorând aceste malițioase reflecții asupra apendicelui său olfactiv, se bucura cu cea mai mare nevinovăție:

— Dacă vine, duidia Beatris, știu eu ce-i place dumisale!

Și alerga cu nasul roșu și lung, să-l plimbe prin dulapuri, la camară, la pivniță, și îndărăt la bucătărie; să pregătească ce știa că-i place duidiei Beatris.

Ce însemna frumusețea domnișoarei Beatris, nu înțelegeam încă atunci. O bănuiam poate numai din paloarea bărbaților, când râsul domnișoarei Beatris cădea rece peste o complicată și retorică frază, curmată la mijlocul unei declarații sentimentale. Pe mulți nu i-am mai văzut de atunci nici odată. Pe mulți îi știu astăzi pomenind numele cu melancolie, și îndată încruntându-se la privire, fiindcă toată viața le apare într'o întunecare, ca celor care s'au uitat odată în soare.

Prin ce tainică întâmplare, ce jurământ ascuns, ce hotărâre a osândit această voioșie și frumusețe la zădarnică trecere prin viață, ca florile sterile care nu-și împlinesc ciclul, poate fiindcă au fost mai frumoase între toate?

În cartea adusă îndărăt în astă seară, am găsit subliniat cu unghia un singur pasagiu:

„Că Jean Jacques Rousseau o iubea pe M-me d'Houdetot altfel decât numai cu prietenie, o dovește numele Sofiei, scris după moda tuturor îndrăgostiților din acel veac, pe scoarța copacilor sub o inimă străpunsă de o săgeată. Nu e nimeni obsedat de numele unui prieten, până la aceste inocente copilării în care găsește farmec numai iubirea. De altfel însăși M-me d'Houdetot confirmă că idila lui Jean Jacques nu s'ar fi terminat aci, fără o întâmplare îndestul de grotească. Episodul a avut loc într'un boschet, după un zid, care despărțea grădina de drum. Jean Jacques căzuse în genunchi, înaintea Sofiei d'Houdetot, rostindu-și cu cele mai patetice cuvinte pasiunea. Pe drum trecu o căruță, calul lunecă și căzu și el în genunchi din alte motive bine înțeles decât pentru o declarație sentimentală. Căruțașul, cuprins de furie strigă una din acele înjurături energice și formidabile care constituie specialitatea, mândria și blazonul breslei căruțărăști din cele cinci continente. Injurătura era pitorească și a avut îndată efectul: calul a revenit în patru picioare. Dar dincoace de zid, efectul a fost de altă natură: la auzul cuvintelor catastrofale, atât de neașteptate în situația celor doi îndrăgostiți, lânăra și vesela M-me d'Houdetot isbucni într'un râs, cu atât mai nestăpânit cu cât voia să-l înăbușe. Jean Jacques, mândru și bănuitor cum erea, și-a închipuit că își râdea de el. Se ridică furios, își șterge genunchii... „A quoi tient la vertu des dames et l'achèvement des romans!“

Mă uit de aproape, la figura d-rei Beatris, indecisă în crepuscul. Ea a subliniat? Stă neclintită, a împresurat-o complet noaptea. Nici nu pot crede că această umbră neagră, înfășurată în șal negru, în ungherul negru, e una și aceeași ființă, care urca scările în vârtej:

— Am sosit. Unde mergem astăzi? Am o poștă de viață, de soare, de vânt...

Parcă suntem amândoi supra-viețuitorii unei cetăți calcinate. E numai tăcere împrejur, și întuneric, și se apropie toamna.

— Domnișoară Beatris...

Dar nu conștinu. De ce să răscolești cenușa răcită, acolo unde și scheletul e scum?

Zic unii

de Volbură Poiană-Năsturaș.

Zic unii: inimei ce moare
În jar de dragoste eternă
Să-i pui cu milă albă pernă
În ziua de înmormântare.

Zic alții: inima ce moare —
Dar n'a știut iubirea ce-i,
S'o scoți din groapa morții ei,
S'o calci cu ciudă în picioare.

Rabdă

inimă-floare bătută de ploi și de grindini, rabdă în mută tăcere! Vezi, nourii-și destramă marama și fulgi de lumină s'aprend pe creste de dealuri! Și tu vei înflori zâmbitoare, cu mirul durerii pe frunte, asemenea crinului gingaș din brazda umilă!

Nu plânge inimă-floare!

Și vântul vrăjmaș adoarme potolit pe apele mării și cerul seninu-și întinde, răzimat pe-ai munților umeri și lună și stele aprinde în zările păcii divine.

Asemenea doar adormi va și 'n brațele tale durerea și fără prihană 'nflori-va, în sentinul obrajiilor rumeni, surâsul bucuriilor sfinte...

O, rabdă inimă-floare!

Tăcuta mea inimă rabdă, fericirea promisă i dă-sare, în glia stropită cu lacrimi și 'nflorind va rodi pentru prieten și dușmani iertare...

Zorii luminii stropi-vor cu răsuri de aur tot cerul și atunci durerea ta mută găsi-va graiul de flacări să ardă păcatul din lume.

Fii veselă inimă-floare!

În amurgul sfințit de tăcere, zăbranicul tău de durere ca rugul de chinuri va arde, dar nu să te mistue dragă, ci drumul să îți lumineze, ce urcă costișa 'nflorită spre prispa eternității.

Pe urmele tale veni-vor șiraguri de prieten sinceri și dușmani cu inimi deschise să și afle și ei izbăvire...

Draga mea inimă-floare!

In faptul

zilei, Stăpâne, crinii lumii mă chiamă, iar gândul smerit se închină și urmele tale-și sărută, cerșindu-ți harul iertării din mila fără de țarmuri!

A privirei tale vâpale, odihnească în ochii-mi de țărână și ei limpezi-se-vor Doamne, ca hatna zorilor albe, să-ți vadă porunca cerească!

Tărie de sprijin îmbie voinței mele firave, ca harnic să mi curăț ogorul, slujind până 'n noapte porunca de fericiri urzitoare!

Sfințește-mi inima Doamne; cu viers, din raiuri visate, iar țigari de pază îndrepte-mi cărarea prin larma vieții, să nu rătăcesc către moarte 'nșelat de ispită cu farmec.

Lumina dragostei tale, al gândului vrej mi-l sărute și adâncul ființei îmbracă mi cu a rodului haină de aur.

În zarza sfințită clădi-voi din suflet altar de închinare și jertfă smerită aduce-oi, tot pârgul dragostei mele.

Primește-o Stăpâne în ceruri, e dar din dragostea-ți sfântă.

Z. Sandu.

Formele internaționalismului

de Julian M. Peter.

Oricine a remarcat extraordinara înflorire după războiul mondial a manifestațiilor internaționale, unele periodice (congrese, conferințe) altele permanente (camere profesionale, institute, ligi, federații, birouri permanente etc).

Aceste organizații au cuprins astăzi aproape toate ramurile de activitate omenească: științifică, economică, juridică, filozofică, socială, politică etc. Printre organele permanente voiu cita numai câteva spre a arăta extrema varietate a scopurilor propuse:

Societatea Națiunilor, Biroul internațional al muncii, Curtea permanentă de justiție dela Haga, Institutul de drept internațional, Camera de comerț internațională, Institutul de cooperare intelectuală, Uniunea feministă, Uniunea interparlamentară, Uniunea poștală Universală, Comisia internațională de navigație aeriană, Comitetul transporturilor și a transiului, F. I. D. A. C.-ul, Institutul internațional de agricultură, de statistică, Federația lăptarilor, Internaționala 3-a etc. etc.

Aceasta tendință la federalizarea internațională este simptomatică, oglindește o stare sufletească specială și este concretizarea unor tendințe proprii epocii noastre.

Se pare că spiritul uman găsește prea strâmte compartimentele politice în cari până deunăzi s'a dezvoltat.

În această bogată înflorire de organizații internaționale, se poate însă deosebi diverse tendințe și infinit de multe nuanțe. Pentru a simplifica, le vom grupa în două mari categorii.

Prima grupare va cuprinde organizațiile internaționale, cari au o vădită tendință de dezinteresare, de adevărată colaborare frățească; aci își găsesc loc instituțiile științifice, economice, liga națiunilor și altele asemenea.

Gruparea doua va cuprinde organizațiile cari se servesc de ideologia de fraternitate și de forma de colaborare internațională pentru a realiza scopuri interesate și urmăresc sub o formă nouă lupta socială, aci își găsesc loc Internaționala 3-a dela Moscova zisa roșie și alte Internaționale de alte culori cari prin un fel de contradicție ipocrită unele guverne burgheze le susține, liga drepturilor omului și noua organizație internațională a minorităților.

O deosebită atenție trebuie să acordăm organizațiilor cu caracter politic și mai cu seama filosofic cari învăluie sub o formă atrăgătoare concepțiuni îndrăznețe și urmăresc cu o insinuantă tenacitate disolvarea spiritului naționalist. Această formă de internaționalism cere desființarea granițelor cu scopul de a înlocui rivalitățile naționale astăzi încadrate,

îndulcite și limitate de tratatele internaționale, și de Liga Națiunilor prin lupta de clasă neînfrântă și disrugătoare.

În această categorie intră Internaționalele sus amintite, Liga drepturilor omului, și alte organizații zise umanitariste sau pacifiste, cari trimet în unele țări pe cari le cred ele sub tutelă, anchetații, procurorii lor spre a le defaima cu cel mai obraznic cinism și cea mai obiectă rea credință și a răscoli furtunii interne. Dacă din păcate aceste idei găsesc rari admiratori printre intelectualii noștri, în general sănătatea morală a națiunii respinge infiltrațiile purulente ale agenților internaționalismului disolvant.

De altfel și acele două grupări diferă profund între ele și prin felul de a proceda. Pe când organizațiile primului grup printre cari cea dintâia este Liga Națiunilor nu numai respectă sentimentele naționale ale popoarelor aderente, dar face chiar din naționalismul bine înțeles și rațional piatra fundamentală a creațiunilor lor. Prin acesta ele se ridică la nivelul superior al unei colaborări liber consimțite ale elementelor naționale în care geniul propriu al fiecărei civilizații dă nota lui caracteristică, întărind această armonioasă concepție.

Dimpotrivă organizațiile de luptă caută prin toate mijloacele posibile (politice, filozofice, economice) să slăbească solidaritatea componenților sociali în fiecare stat până la disolvarea completă a ideii naționale. Deasupra zăpăcelii generale în mijlocul poftelor deslănțuite vor organiza cea mai urită tiranie, cea a urei, a invidiei și a bestialității.

Intențiile de cari sunt animate atât persoanele cât și colectivitățile dau caracterul propriu al activității lor și este criteriul după care fiecare își va fixa alitudinea sa față de ele.

În ultimul timp o nouă orientare a activității diverselor minorități spre internaționalism (recentul congres al minorităților) a atras atențiunea noastră. Cercetând intențiunile călăuzitoare ale acestei intruniri și constatând tendința clară de a înființa un organism permanent penminoritar au scopul de a valorifica mai bine în dauna Statului din cari fac parte revendicările unor grupuri de neastâmpărași, trebuie să concludem că singură această organizație s'a clasificat în grupa doua.

Organizatorii acestei manifestații pe cari de altfel nu i confundăm cu populațiile minoritare liniștite în masele lor, nu trebuie să uite că copiii adoptivi au datoria de a contribui la prosperitatea familiei în care au intrat, că la dragoste părintească trebuie să răspundă dragostea filială și că numai copiii nevrednici murdăresc cuibul lor.

Antiquitas Rediviva

(Vremurile revin).

— Romanul credinței eroice. —

— Fragment —

de Maiorul Gh. Băgulescu.

Din turnul castelului, privirile lui Junius fură oprite o clipă de măreția tabloului.

Când rugăciunea a fost terminată, un sol se apropiă de poartă, aducând dorința șefului lor, de a se înțelege cu mai marii cetății. Intrucât însă ei, barbarii, nu aveau încredere în cinstea și cuvântul grecesc, cereau ca o delegație să vie afară din cetate, pe movila unde se găsea șeful tuturor triburilor.

Neînvoirea ar fi adus urgia asupra Histrienilor, căci a doua zi seoseau și celelalte triburi aliate: Bastarnii, Rocsolanii, Parții, Sciții de Nord și Troglodijii din cotul muntos al Istrului.

Era mai mult o datorie față de poruncile lui Zamolxis, care propovăduia pacea înainte de a reîncepe bătălia. Din partea lor, ei erau mai veseli dacă Histrienii nu primeau învoiala.

Edilii cetății, Greci de origină, refuzară cu multă încăpăținare și mai multă frică să iasă din cetate. Unul din ei, demn urmaș al lui Ulisse, propuse ca să imbrace câțiva oameni de rând, pe care să-i trimeată în locul lor.

Populația, îngrijată de ziua de mâine, ruga în genuchi pe edili, să nu-i lase pradă dușmanilor, fugind cu corăbiile în timpul nopții, așa cum obișnuiau să facă în astfel de împrejurări.

Pe Junius îl umplu de desgust această purtare a unor oameni aleși de popor, tocmai pentru a-l conduce și apăra în vremuri grele.

Stăpânit de simțul demnității romane, mânat de dorința de a cunoaște mai deaproape pe barbarii Daci, cât și mișcat de privirile rugătoare ale mulțimii, legionarul hotărî să meargă la șeful tribului dac.

Luând cu el doi ostași din centurie, Junius se îndreptă liniștit spre movilă.

Grupului i se alătură pe tăcute credinciosul rețiar.

Ajunși aproape de movilă, au fost primiți cu strigăte. De pe zidul cetății, poporul privea cu îngrijorare. Patru luptători din suita șefului le ieșiră înainte, pentru a-i călăuzi la cortul stăpânului.

Un cort de pânză, fuguiat, înalt de trei ori statura unui om și atât de larg încât cu multă ușurință ar fi încăput în el douăzeci de oameni.

De jur împrejur, printre smocurile de salcâmi, erau răspândite grupuri de alte corturi mai mici, în fața cărora cete-cete, stăteau barbarii așezați în jurul focurilor. La dreapta corturilor o ceată de arcași săgetau împotriva zeului întunericului, care pas cu

pas înfrângea puterea luminii. În ușa marelui cort aștepta șeful tribului, înconjurat de căpetenii:

Un Dac de statură mijlocie, bine legat; ochii albaștri și barba tânără. Purta pe el haină ușoară și arme grele. Mai ales gladiul părea să fi servit cândva unui uriaș.

— Salut pe cetățenii histrieni — începu Decebal, cu atât mai bucuros, cu cât ei sunt Romani.

Cuvintele de primire ale tânărului șef au fost rostite în cea mai curată limbă latină, și Junius le răspunse prin schijarea gestului de salut cu mâna dreaptă:

— Cetățeanul Junius legionarul, și trimișii cetății Histria te salută, principe.

Apropiindu-se de tânărul legionar, șeful Dacilor îl privi adânc în ochi și îi puse mâna pe umăr, drept semn al prieteniei, siguranței și cinstei de care avea să se bucure tot timpul cât ar fi rămas în mijlocul tribului dac.

Tânărul șef, cunoștea mai demult, după faimă, faptele de arme săvârșite de legionarul roman, — iar acum în urmă nedreptățile îndurate.

Infățișarea purtătorului Coroanei Obsidionalis nu era mai pre jos de renume.

În opt secole, numai nouă Romani avuseseră cinstea să poarte o astfel de coroană.

El, viitorul rege al Dacilor și Împărat al întregului Răsărit, avea nevoie în războiul împotriva Romei de vajnici conducători de legiuni. Și cine altul ar fi cunoscut felul de luptă și obiceiurile Romanilor mai bine de cât tribunul Junius.

De aceea în mintea lui Decabal încolși planul de a-și apropia pe tribun.

Dintr'un semn, îndepărtă Decebal pe cei din juru-i, rămânând singur cu Junius și având un singur însoțitor dac, pe însăși sora lui, fecioara Dochia.

Se așezară apoi în fundul cortului, pe blănurile de urs, căprioară și mistreț, ce acopereau din belșug pământul. După ce băuturi răcoritoare, necunoscute până atunci, de Romani, au fost servite în cupe de aur, cei doi șefi se afundară în discuții prietenești, ușoare la început, apoi din ce în ce mai adânci.

Ochii fragezi ai tinerei fecioare căutau întrebători și uimili spre noul oaspe.

Era atâtă foc și atâtă simțire îngrămădită în privirea ei tânără, ce spunea multe fără să grăiască. Gingășia fără seamăn mări curiozitatea lui Junius, reținută câțiva timp de cerințele vorbirii cu șeful dac.

— Este sora mea, Dochia, caută să-l lămurească

Decebal. Ii place să mă însoțească adesea la năvală și trage cu arcul mai bine decât mulți șefi de triburi.

Junius își arătă pe față uimirea, văzând cât de stăpâni erau amândoi barbarii pe limba latină și cât de bine cunoștea șeful dac obiceiurile romane.

— Am învățat de mici la curtea tatălui nostru.

Acolo sunt mulți meșteri romani: Ziditori de cetăți, ingineri destoinici, conducători de legiuni.

Ei o duc atât de bine la noi, încât nici nu doresc să-și amintească de Roma, căci zic ei: patria este ubi bene.

Știu că ești un exilat și că pe aceste meleaguri nu te va mai căuta „dreptatea romană“.

Te-așteaptă aceiași soartă săpată pe piatra de mormânt a nenorocitului poet Ovidiu.

Romanii au luat țara din mâna Rutulilor, au distrus Carthagina, au cucerit Gallia, Grecia, Egiptul și Judeia, dar s'au înșelat amarnic, crezând că stăpânirea lor se va întinde temeinic asupra Traciei, Scitiei și Daciei.

Aici eu sunt stăpân. În soare răsare eu voi conduce.

Fiecare cuvânt spus, pare turnat în bronz. Ochii lui Decebal prind scăpărări în semi-întunecimea cortului.

— Imperiul Roman se va prăbuși sub greutatea propriului păcat și va lua foc de aici din Răsărit, Prietenia noastră vă poate mântui, după cum vrăjmășia noastră vă poate sfărâma.

Tu, cetățene Junius, îmi ești astăzi prieten și aș vrea să-mi rămâi pentru totdeauna. Rămâi prietenul și tovarășul meu.

Din această clipă exilul s'a rupt, libertatea te sărută, iar la ușa cortului te-așteaptă faima. De vrei, tu vei conduce Scitia Minor și Tracia de Sud; tu vei intra oșlături de mine, pe cal alb, în Roma ce te-a exilat...

Apoi, ca și cum întreaga lui dorință și revoltă ar fi clocotit în câteva vorbe, Decebal adăogă scurt, sculându-se în picioare:

— Nu voi vedea pe Zamolxis înainte de a pătrunde pe porțile Romei.

La lumina celor două facle, ce ardeau într'un colț, se putea citi în ochii Dacului hotărîrea de nestrămutat.

— Bastarnii, Rocsolanii, Iazigii, Sarmații, Germanii, Răsăritul și Nordul întreg, toți sunt astăzi aliații și la nevoie supușii mei.

Luând de braț pe Junius și pe sora lui, Decebal ieși pe ușa cortului, privind îngândurat și cu luare aminte stelele cerului.

În fund, se zărea marea, nemărginită și liniștită, din care luna, ca o tavă de aur se ridica încet, încet, învăluind în raze de pace și lumină, marea, cetatea și tabăra dacică.

Și dacă codrul lin suspină...

de Constantin Dobos.

Și dacă codrul lin suspină
Și frunza plânge 'ncetișor.
Durerea lui n'o înțelege
Decât doar tristul visător.

Și dacă toamna codrul moare
Și frunzele pe jos, covor,
Să nu vă mire când se stinge
Speranța 'n piept de visător.

Și dacă valul mării geme
Și plânge unda de isvor,
O lacrimă ce 'nsamnă oare
Pe-obrazul unui visător?

Că frunze sunt atât de multe
Ce-și spun, căzând durerea lor,
Pe când în lume cine-ascultă
Suspînul unui visător?

Iar valuri sunt nenumărate
Și altele răsar când mor —
Pe când o lacrimă înseamnă
Durerea lui și-a tuturor!

Oradea.

Priviri uimite și pline de simțire se schimbau, pe furis, între fânăra fecioară și tribun.

Ochii ageri ai lui Decebal, prinzându-le, surâseră cu bunătațe.

— Privește, continuă Decebal, Scitia are farmecul ei. În ea, luna lucește mai vie ca la Roma, iar soarele vara arde mai tare ca în Sicilia.

Dacia are câmpii întinse în care grâul, bătut de vânturi, pare o mare. Dacia are cele mai frumoase păduri, cele mai răcoroase ape și cei mai falnici munți. Toamna pădurea-i de aramă, iarna de argint, iar vara de smarald.

Dacia are mine de aur și argint, turme și fânețe.

Dacia are femei credincioase și copii sănătoși. Frate și cetățene, Dacia nu e atât de barbară pe cât o crede Roma; Dacia este așezată în mijlocul lumii, iar nu la capătul pământului.

Lângă mine e floarea cea mai aleasă a Daciei—Dochia.

Tu poți deveni fratele meu, dacă ți-ar plăcea să-o ia-i în căsătorie. După cât vezi, e frumoasă ca o zeiță și în ochii ei am aflat astăzi, pentru întâia oară, licărind scânteele iubirii. Și la noi barbarii, prietene Romane, iubirea este sfântă, la noi nu se cumpără cu bani și nu se vinde în localuri publice.

Cuvintele spuse erau bucăți rupte din sufletul de stâncă al Dacului. Ele grăiau drept și pe față.

Spuse în mijlocul câmpului, în preajma mării și sub lumina prietenă a lunii, în liniștea acelei seri de vară și însoțite de privirile sfioase ale gin-

gașei Dochii, cuvintele lui Decebal aveau o vrajă deosebită.

Dar granitul demnității romane birui ademenirea.

Și tribunul grăi:

— Mulțumesc, Principe, pentru dragostea și simțirea frățească ce-mi arăți. Prețuiesc cum se cuvine frumoasele cuvinte despre Dacia și poporul tău, socotind drept cea mai înaltă datorie cetățenească, pentru fiecare din noi, iubirea de patrie.

De aceea, eu cred că nu ar trebui să te încrezi prea mult în bârfelile aduse Romei de fugarii Romani, de fapt trădători, pentru care, desigur, patria lor are să fie totdeauna, acolo, unde va fi mai bine, și deci nici Dacia cândva primejduită.

Mi-am dat seama, în timpul năvalei, de virtutea, și avântul Dacilor; de aceia aș dori din tot sufletul să-i văd conlucrând frățește cu puterea și organizația romană, care stăpânește astăzi lumea.

Pentru aceasta socotesc, principe, că ar fi bine să te înțelegi cu Roma, asupra hotarelor, drepturilor și îndatoririlor; Dacia la rândul ei având nevoie să-și apere granițele împotriva barbarilor dela răsărit. Pentru aceasta, desigur, Roma, va da bucuros meșterii ei, pentru întărirea granițelor Daciei, pericolul fiind comun.

Din potrivă, un războiu cu Imperiul Roman ar aduce neajunsuri ambelar țării și mai cu seamă Dacilor, care ar trebui să ia lecție din nenorocirea Carthaginei și dela înfrângerea vașnicului principe, al barbarilor din nordul Galliei, Vercingetorix.

Romanii și-au apărat totdeauna aliații primejduiți și totdeauna i-au cinsit după vrednicia și credința lor.

Sfaturile dădeau de gândit și deșteptau tot mai mult răsunet în sufletul viitorului organizator al Dacilor.

Statuia

de Const. Goran.

În templu-antic de vreme pustit
Statuia Venerii și azi visează;
Cu brațe rupte, chipul împietrit
Cu ochii-aprinși, prin veacuri scântează.

Demult, când imnul ei plutea pe mări
Și mii de brațe se nălțau spre soare,
Cu ochi vrăjiți de fruntea-i sclipitoare
Veneau popoarele din patru zări...

Pustii sunt căile... și niciun glas
În preajma ei nu mai aduc azi zorii:
Plâng vânturile doar și norii
Peste ruinele cari-au rămas...

Pe fruntea sa în marmoră sculptată
Își lasă vremea pasu-cuigător:
Păenjenișul crește ca un nor
Pe pietrele sfințite altădată!

Nostalgie

de GEORGE A. PETRE.

*Ce caut eu prin lumea de oraș
Cu suflet rău, cu gândul pătimas?*

*Eu m'am născut pe lan, la seceriș,
Când razele se înfig pe câmp pieziș.
Pe când priveam la cerul luminos
Un pitpalac m'a salutat voios
Și-o ciocârlie s'a nălțat din stof
Să-mi cânte imnul muncii pe zăduf.
De-atunci, prin lanurile pân' la brâu,
Am fost și ciocârlan și spic de grâu
Și am crescut cu brațele pe plug
Dând brazde negre ce ca șerpui fug.
Prindeam prin miriști pușori golași
Ori mă ntreceam cu mânji nărăvași
Și culegeam din grâne, măturici,
Privind în ochii lor albaștri, mici,
Ce semănau ca doi boboci de crini
Cu ochii unei fete din vecini.
Când soarele 'n pădure se pierdea,
Rotund și galben ca o mahmudea,
Se îndoia smerit genunchiul meu
Sub raza ochiului lui Dumnezeu —
Și noaptea mă jucam cu ingeri mulți
Cu trâmbițe și aripi, și desculți,
Cum îi văzusem, gala de sburat,
Pe boltă la biserică din sat...*

*Acum, pe sub pereții 'nalți mă port
Ca printr'o noapte spectrul unui mort,
Plimbând pe-aici pe Dumnezeu în gând,
Cu pas încet, cu pieptul tremurând,
Din inimă sfios cădelnițând,
Ca un începător paracliser,
Cu ochii 'n jos, cu sufletul la cer.
Pe asfaltate și 'ncurcate străzi
Ce 'ntr'una forfotesc ca la parăzi,
Sunt ca un fir pălit de busuioc
Pe care la intrarea 'n iarmaroc,
Neștiutor, un om l-a scos din sân
Și l-a uitat în carul plin cu fân...*

*Ce caut eu prin lumea de oraș
Cu suflet gol, cu sânge pătimas?*

Vizitați fabrica de pălării
de dame și de barbați

IOAN SZÁNTAY JANOS

Str. Rimanóczi No 5. unde veți găsi cele
mai frumoase și ieftine modele de pălării.

Incercați numai o singură dată și vă veți convinge.

Diecii și preoții din trecutul Românilor Bihoreni

de M. Pripor

Răsfoind istoriografia lui rom. și cercetând manuscritele prăfuite peste cari am dat pela unele biserică de pe valea Crișului negru, din umbrele trecutului îndepărtat ni se desprind tot mai mult figurile blânde și mărețe ale diecilor și preoților români, pe cari îi putem privi ca pe cei dintâi apostoli și propovăduitori ai scrisului românesc de pe plaiurile acestea. Cel dintâi preot e preotul anonim din 1349. Episcopul latin Demetriu din Oradia, la 1349, concede Voivodului Petru (fiul lui Stanislau) din Felvintir, ca să țină pentru Români, din acea comună un preot românesc, însă numai până când îi va conveni susnumitului episcop¹⁾. În 1503 apare protopopul Dan din Șeghiște, care eră protopopul preoților români din părțile Beușului. (Dan Presbyter Valachalis de Segesfalva, Archidiaconos Presbyterorum nostrum Valachalium de pertinentiis Belényes²⁾). Lui Dan îi urmează în Șeghiște la 1538 Ioan; iar la 1544 Petru³⁾. La 1569 apare Achim Frenți (Frencz), ca preot român în Vajdafalva, care participase la sinodul calvinesc în Oradia⁴⁾. În protocolul diecezei reformate din 1631 se mai face amintire încă de 2 preoți români, de Petre Tartar, și Petre Pappfalvay, cari au fost chemați și li s'a ordonat a se prezenta la Oradia.

Ca urmaș alui Achim la 1608 îl aflăm pe predicatorul protopop Mihail⁵⁾. Comuna Vajdafalva din chestiune nu este satul Voivodeni de pe Crișul-alb, cum susține și Dr A. Bunea⁶⁾; ci e comuna Nimoești lângă Beiuș⁶⁾. Vajdafalva pe românește se traduce satul Voevodului, probabil că în timpurile mai vechi era sediul sau scaunul cutărui voevod ceea ce apare din următoarele: „Negul voevoda locuește numai în 1326 — cariera sa anterioară nu-i cunoscută — „considet et commoratur“ într'un sat din ținutul Bihorului⁷⁾. Cu puțin mai târziu la 1410 se face amintire de nu alt Voevod, de Voevodul Petru cu toți voevozii din împrejurimile Beiușului⁸⁾. Popa Mihai din Topa de sus scrie în 1658, o serie de polojenii — cuvântări — (manuscript în posesiunea mea) „polojenia sfintei Margarite vergură“ „piŃda de pre cea jupăneasă bună ce o chema Iliasta, jupăneasă herțegului din Turcia care eră domnul Țărei și era numele Verjeon craiul;“ „polojenia sfintei Iofimie

fecioară;“ „polojenia despre județul greșiților“ și „polojenia sftă Nicolae“ probabil o traducere din slavonește. Pe tabele manuscrisului scrie: „Aceasta carte sau scos în zilele Racolței. Scriam eu Popa Mihai din Topa de sus anii Domnului 1658, Popa Ioan din Luncașprie, scrije la 1674 o litanie, sau dupăcum scrie autorul: „Cu mila lui Dumnezeu și cu ajutorul duhului sfânt eu Popa Ioan din Luncașprie la feciorul lui Dume Mihai am scris aceasta litanie dela noaștere 1674 de ani, de când au zidit Dzeu lumea 7 mii o sută și 74“. Inceputusau a să scrie în lăsatul postului Crăciun o zi și o am sfârșit 6 zile cătră crăciun“. Peste mai multe foi d'arândul stă scris: „Scrisam eu diacul din Tălleureăti (sat existent pre vremuri lângă Sitani valea Pomezului) Drăgan Vasilie de vădul acestei sfintei litanii eau fost a lui Vintir Giurgiu din Sitani și miau sărutat mie, iertei dumnezeu păcatele lui și a părinților lui și a totu neamului și a vieții sănătății lui până a șapte și a opta sănăția lui și a părinților să le fie isvoru de dulceață anii lui Hs. 1770“. În 1698 dascălul Vasilie Sturze Moldoveanul scrie un molitvelnic (se află în bis. din Copâlna) „Laudă lui Dumnezeu celuia ce după început dă și sfârșitul. Scrisam eu acest molitvelnic Dascălul Vasilie Sturze Moldoveanul din izvodul ce sa tipărit în Belgrad. Scrisă în Răbăgani 1698 Oct. 3 zile“. Tot în Răbăgani scrie un liturgier, „Aceasta sfântă Liturgie scrisam eu Dascălul Vasilie Sturze 1700 în Răbăgani“. La acest liturgic sunt adause mai multe molitve (rugăciuni) scrise cu un an mai târziu tot de el. Un alt Popa Mihai scrie la 1726 un triod, se află în Dumbrovița-mică.

În anii Domnului 1733 apare diacul Pavel, care scrie un Minei ce se află în Petrileni. „Scrisam aceasta minia în Satul Saca cu Pavel rusă din țara Muncaciului din varmege Bereg în anul 1733 și am sfârșit în luna lui Decembrie Ziua 1.“ Tot în anul 1733 diacul Pavel scrie un alt minei în Josani, care se află în Siliștea-Pomezului și în care scrie următoarele: „Pre mine pravoslavnice cetitorule cu umilință te rog unde se află niscaire greșuri în locul acesta al meu să nu blateiu ca să îndreptezi cu darul duhului sfânt, să vei precum am putut am silit; ce te rog iartă ca și tu să dobândești iertăciuni dela Is. Hs. Scrisam aceasta carte anume mineiu izvănit în satul Josani Pavel dascăl din varmege Muncaciului 1733“.

În comuna Forosig, a scris la 1713 un manuscris bis. Popovici Mitru. În corpul manuscrisului la pag. 104, se află o poezie, un psalm rimat scris de diacul Moga Zaharie. Diacul Ioan din Cămpani a scris la 1741 un mineiu ce se află în Albești. „Mi-

1) A váradi püspökség tört. pag. 192 v. I. Bunyitai, Jerorchia Rom. pag. 231 Dr A. Bunea.

2) A váradi püspökség tört. pag. 349 v. I. Bunyitai.

3) Idem pag. 350 Ist. bis. rom. pag. 171 v. I. Iorga.

4) A belényesi ev. ref. egyház tört. pag. 35 de Sipos Imre.

5) Ist. bis. rom. pag. 350 v. I. Iorga.

6) „Vechile episcopii românești“ pag. 70 Dr Bunea.

7) A belényesi ev. ref. egyház tört. 35 Sipos J. „Belényes és Vidéke“ pag. 21, 33 Hegyesi M.

8) Ist. pop. românesc v. I. pag. 319 N. Iorga.

9) „Vechimea elementului rom. în Bihor“ Cele trei crișuri nr 1—2 N. Iorga.

neiu pre limba românească. Scrisam eu Ioan robul lui Dumnezeu veleafu 1741 Maiu 22". Peste mai multe foi sunt scrise următoarele: Aceasta carte anume Mineiu a cumpărat feciore lui Toder Petru din Albești pentru sufletul tatălui și-a tuturor să le fie pomană și le dă la biserica din Albești și de acolo nime să nu clătească ce să fie tot acolo, iar cene se va afla să o clătească acela omu să fie afurisit de cei 318 de părinți sfinți carii au fost la Soboro dela Nicea, anul Domnului H. 1746 Maiu în 20 de zile scrisam eu Ioan diacu din Câmpani ce atâta săvârșesc". Popa Flore scrie un omolasnic, ce se află în Răbăgani. „Scrisam eu Popa Flore aceasta carte anume omoglasnic, pe sama lui Velea Nicoară din Prisaca să o deie în mâna lui Sferlea Ignat că sau împăcat amândoi anu 1750 luna Aprilie 20". Popa Găvrilă din Copăceni scrie la 1775 un strașnic. „Cu ajutorul lui D-zeu am scris eu Popa Păvrilă acest strașnic, ani dela nașterea lui H. 1775 luna lui Martie". Intr'un vechtu molitvelnic fără dat, — lipsindu-i începutul — se află scrise următoarele: „Nemții au luat Timișoara 1717." „Robitau Tătarii țara Hălmagiului." „Și i-au tăiat Curuții la Hardajiu Sârbiei 1733 și au perit căpitanul din Ineu Meletie." „Scrisam Ioan Popoviciu Muncăcianul când am lăcuit în curtea în satul Dieciu 1760 Maiu 30." Comuna Dieci e în județul Arad.

În anii Domnului 1775, a scris popa Iosif din orașul Beiuș o căzanie, ce se află în posesiunea unui țaran din Cuziș. Pe căzania din bis. din Merag scrie la 1782 diacul Ilia următoarele: „Scriu eu de rânduiala acestei cărți pentru căi înzăloage și de unde să se știe, că au fost zăloje la Bârsan Mihaiu din Cusiș pentru 7 mărieși¹⁾ și au dată Istoc Mihai din Merag 3 mărieși și Istoc Simeon 4 mărieși după aceea au venită Diacii (din) Cusișu Dumitria și Vasalia și au mai luat 3 florinți dela Istochești din Merag apoi aceasta carte să nu o poată înturna nimenea până când or veni binii cărții (ce) sau dată pentru cartea aceasta apoi când lor face Dumnezeu prilej acelor diacii să întoarcă banii cărții ce am dat eu Istoc Mihaiu diu Merag, apoi când or întoarce alții să nu aibă nici o cale cătră cartea aceasta numai diacii aceea cari au luat banii adică Dimitria și Vasalia." „Scrisam să nu se uite diacu din Merag anume Ilia Haideu feuraria în 29 de zile 1782.

La 1782 apare un diac, ca legător de cărți, e Dimitrie Râmnicianul. Intr'un Mineiu în satul Cociuba scrie: „Să se știe că am primit toți banii pentru legat eu Dascălu Dimitrie Râmnicianul 1792 Oct. 19 zile." În B. Lazuri într'un molitvelnic scrie: „Ani 1782 am legat aceasta carte eu dascălu Dimitrie Râmnicianul." O parte dintre manuscrise se află în muzeul const. ort. din Oradea, iar celelalte la bis. din susnumitele comune.

¹⁾ Bani din timpul împ. Maria Terezia ; 1 mărieși—33 crueri.

Diecii veniți în Bihor sunt de două categorii ; unii cum sunt : Vasile Struze, Moldovanul și Dimitrie Râmnicianul, sunt veniți din Principate, iar alții, ca diacul Pavel, Ioan Popoviciu Muncăcianul și Mitru Popoviciu sunt veniți din episcopia Muncăciului. Cei dintâi cari au venii din Principate probabil sunt un fel de misionari, trimiși de cei din Principate în ajutorul Românilor dincoace de Carpați, ca prin scrisul lor să le dea ajutor și concurs în luptă contra încercărilor și siluirilor la cari erau supuși de a se lepăda de legea și credința lor strămoșască. Încercările și luptele de a fi convertiți și despolați de credința lor strămoșască erau deșsa de violente încât, e destul, ca să amintesc un caz, când unul dintre principii români Constantin Brâncoveanu — pe cale diplomatică intervine în favorul Românilor ; . . . „când ambasadorul englez la Poartă, Paget, trecând pe la București, arată la Viena dorințele Brâncoveanului de a nu fi siliți Românii în Ardeal la unire." Leopold I. însuși răspunse zimbînd : „prințul acela care e un om de treabă, de ce se îngrijește pentruce hotărâri ia Împăratul în trebi religioase în țara lui, când împărăția nu l-a întrebat până acum pe dânsul ce face el Domnul Valahiei în aceste afaceri acasă la dânsul¹⁾. Prințul Brâncoveanu e decapitat în 1715 la Constantinopol în chipul cel mai barbar, dar opera lui de unitate bis. — religioasă se urmează mai departe. Diecii de categoria doua veniți din „țara Muncăciului" după cum se intitulază ei înșiși, sunt isgoniți, alungați și refugiați în urma persecuțiunilor religioase și a sistemului intolerant inaugurat de episcopul de Muncaci Camillis²⁾ și de urmașii săi contra tuturor acelora cari țineau la legea și la credința lor strămoșască.

Aceștia sunt diecii și preoții cari cu scrisul lor au propovăduit slova cărții românești pentru primadată la Românii de pe plaiurile aceste; vor mai fi fost și alții ale căror urme de scris nu le cunoaștem din cauză că indiferența trecutului le-a nimic și distrus. Bindecuvântată și proslăvită să fie amintirea Voastră și a tuturor a celorlalți anonimi, cari luptă bună ați luptat și V-ați păstrat curată credința strămoșască și a căror osăminte vă zac aici în pământul românesc al Bihorului. Mărită să fie memoria voastră, voi cari ați fost cei dintâi luceferi ai scrisului românesc, cari prin munca scrisului vostru ați pus fundament culturii românești prin care s'a ajuns la idealul măreț al desrobirei din întunerecul neștiinței.

.....
 D-1 Dr V. Cotruș profesor la Academia de Drept din localitate ale cărui prelegeri au fost atât de apreciate de studenți și-a deschis biroul de avocat în Piața Unirii No 5. Palatul Kovács.

¹⁾ Istoria Rom. din Ardeal și Ung. v. I. pag. 349. N. Iorga.

²⁾ Cultura creștină, nri 8—9—10—1913 Dr. Z. Păclisan,

Jurământ

de Alexandru Riza.

Trei morminte-a 'nchis Anița . . . și 'n fiecare dintre ele, lăsase o parte din vloga ei. Când mergea Dumineca dimineața, la cimitir, s'aprinde o luminie și să tămâie mormintele, sărută crucile și cu glas de bocet, povesteă pământului rece, tot aleanul ei. Plângea și se topea toată, parcă, în lacrimi ce scaldau iarba cimitirului. Iși plecă fruntea 'n țărână și cu oftaturi lungi, își înșiră în vorbe, durerea care-o mistuie și o legă de movilele de pământ ars. Când se golea cimitirul de femeile venite la tămâiat, bocetul Aniței încă se mai auzea și nu plecă, decât atunci, când vreo vecină o lua cu sila.

— „Săraca, Anița Irimiei“, ziceau femeile mergând spre-acasă; o arse focul, soro! Când se gândea și ea la un ajutor, își îngropă nădejdia. Ce folos de avere, dacă nu-i lasă D-zeu casa întreagă?!“

Nu eră întreagă casa Aniței, decând pusese'n pământ, trei feciori, ca trei brazi, tocmai când avea nădejdi de socrie mare. I-au murit în șir, tot la doi ani, când se făcuseră de miliție.

A plâns, a bocit, și-a smuls părul, dar ce putere are omul, în fața voinței lui D-zeu? Ce-a 'nghiuțit pământul, s'a dus.

Când au căzut bulgării pe cociugele copiilor, de fiecare dată, Anița a vroit să sară acolo, s'o 'ngroape cu ei. Mai apoi, a început a se îngriji de soroace . . . și mai cu una, mai cu alta, ba cu coliva, ba cu colacii, cu căratul apei de sufletele răposaiilor, a mânat-o gândul că și-acuma, dacă trăiește, tot pentru ei trăiește.

Durerea e durere însă și când și-a făcut cuib într'o inimă, cu greu o părăsește. O mână gândul încoace, o mână 'ncolo, dar tot nu-i poate scoate din suflet grija și dorul de copii. Incai când își dapănă'n minte durerea prin care-a trecut și-i vine 'n gând chipul lui Ioniță, — cel mai mare — parcă o strânge cineva de gât. Decât, iar se gândește: „m'o irtă D-zeu!“ Ce știa ea, femee nedată de necazuri! Tot gândea și ea, săraca: nu s'o sfârși așa de-odată și și-a lăsat copilul negrijit. Ba, până să l'îmbrace, până să-l chibzuiască, când să-i dea lumânarea 'n mână, eră rece. Nu-i vorba, mort nu eră, că-i mai simțise'n urmă bătaia inimei, cum îl ținea în brațe, de parcă n'ar fi vrut să-l lase dus de lângă ea. li detese atunci, pe buze, apă sfințită dela Bobotează, dar, . . . oricât, nu eră grijanie! Asta eră cuiul care-i făcea durerea și mai adâncă și-i innegrea zilele și mai mult. De-atunci — sunt șase ani — în șir, n'a trecut Crăciun ori Paști, când să nu ducă la biserică, o sticlujă cu vin curat, pentru grijanie și untdelemn pentru candelă. Și de câte ori ducea, i se părea că Christosul răstignit pe crucea din mijlocul catape-

teasmei, — cum îl privea printre lacrimile depe gene — își înăsprește fața și-și mișcă capul, în chip de muștrare; așa că, în loc s'o ușureze prețul răscumpărării păcatului ei, mai grea-i făcea durerea și mai negru gândul.

Din Crăciun în Paști și din Paști în Crăciun, își purtă chinul poverii din suflet, cu nădejdea c'o dobândi iertare, dar mai rău se 'ngreună.

Și lui Irimie îi păruse rău, — nu poți zice că nu, că doar eră părinte — dar lacrimă n'a vărsat. A oftat, și-a posomorit fața, apoi, nu după multă vreme, și-a văzut de treburi cu aceeaș sete de a-și vedea hambarele lărgite și pătulele încărcate. Nici el n'a mai răs, dar nici până aci nu răsese. Eră acelaș, cum îl cunoscuse satul de multă vreme, doar cu chelia mai mare și cu părul mai albit.

Biata Anița a purtat soroacele copiilor ca orice creștin: a pus pomană de 3 zile, de șase săptămâni, dar când a mai încercat să dea de sufletul copiilor câte ceva, la zile de sărbătoare, — că parcă nu intră bucătura 'n ea, dacă nu da de pomană — Irimie s'a pus de-a curmeziș:

— „Să nu te prind că-mi strângi milogii și țiganii la poartă! Auzi! Să-mi saturi nespălații satului. Fleacuri muieresti!“

De-atunci, Anița a plâns mai mult și nu știa cum, îi venea o greutate pe inimă, apoi i se urcă un nod în gât, pe care nu-l putea rupe nici cum. De câte ori mergea la biserică, îi părea că muștrarea sfântului de pe cruce este mai aspră.

Dar seara, după ce se culcă Irimie și când lua, pe furis, o înghiuțură de țuică, parcă i se făcea lumină'n suflet. Se simțea încălzită de o nădejde nelămurită și-o apuca un dor nespus de a merge la copii. I se părea că-i vede aeeva, le întindea mâinile și ușor lucru i părea să-i prindă, să-i strângă la piept, să plece cu ei, dar răsărea alături chipul lui Florică — copilul ce-i mai rămăsese — simțea în cap, un vâjuit surd ca țipătul viscolului de iarnă, i se întuneca privireă și . . . nu mai putea să lege gând de gând, nici să mai audă altceva, decât țiuitul corbilor, care-i picură teamă'n suflet, ca și glasul unei cucuvele.

Pe zi ce trecea, Irimie își vedea averea sporită. Azi de ici, mâine de colo, pământul i se rotunjea și parcă avea puteri ca'n basme moșioara lui, că'nghițea din jur, cu cât se lărgea mai tare.

Preteni n'avea Irimie pe nimeni în sat. Dușmani, tot satul! Il dușmăneau toți, dar niciunul nu-i arăta'n față. Eră o dușmănie ascunsă. Cei bogăți tăceau, că

— zicea lumea — nici ei nu erau tocmai curași la suflet; iar necazul și mânia celor săraci, n'ajungea nimic. Când viscolul țipă afară și zăpada scârție sub picior, când mălaiul din hambarul celui lipsit este pe sfârșite, necazul se topește și cu inima strânsă, merge la Irimie să ia cu împrumut porumb, grâu și toate celea. El le da fără multă vorbă. Pe bani, vezi bine, doar nu în cinste. Datoria la Irimie însă, se întindea ca pecinginea și dacă mai blestemă D-zeu satul cu o secetă, în vară viitoare, se vedeă omul prins ca'n clește. Când cade nepasta pe om, e greu. Dacă din mult roade seceta, tot mai rămâne, dar dacă din puțin mănâncă, apoi ce mai rămâne, o nimica toată. Așa s'a simțit încleștat de datorie Dumitrache Baicu și n'a putut scăpa de Irimie până ce i-a dat petecul de pământ vecin cu moșia lui. Tot așa, Ștefan Bărbuceanu și tot așa Ilie Papec.

Se răz bunau oamenii cu vorba, când se întâlneau, mai ales Dumineca. Il judecau în tot chipul. Unii ziceau că are pe necuratul într' ajutor, alții că are sufletul negru și câte nu se legau apoi în vorbă. Dacă se întâmpla însă ca tocmai atunci să treacă Irimie pe drum, nu era unul care să nu-și ridice căciula.

Fiecare om își făcea socoteala, dar mai bucuros socoteala lui Irimie, după cum îl tăia capul; Irimie, își avea și el pe ale sale: „adună bani albi, pentru zile negre“. Asta o știa el, asta o făcea. De unde știi câte sunt zilele omului! Li creștea inima de bucurie când își vedeă gospodăria mai întemeiată și-și simțea cheseaua tot mai îndesată cu bani.

Una nu-l înzâlzea: n'avea pe nimeni, să tragă cu el. Nevasta, dela început nu i s'a potrivit. Altă fire! Băiatul, Florică, ar fi de, băiat mare, de 19 ani, dar n'are nici el firea tătâne-său. Slab, bolnăvicios, nu-l trage inima la muncă. Nu-i seamănă, cu un cuvânt. Mai are omul lipsă de-un sfat cu cineva, ar mai schimba o vorbă, ar pune la cale ba una, ba alta! Dar cu cine? Cu slugile? Sluga e slugă! E cu gândul dracului. Așteaptă să-l scape din ochi și te ciupe de ici, te ciupe de dincolo. Nu ține cu casa ta.

Ehei! de ar avea un băiat pe inima lui! Incercase el cu Florică să-l prindă de muncă, să-l facă să-i fie drag de moșie, de avere. A pus mâna și pe bătă când a văzut că nu merge altcum, dar . . . „nu faci câinele să mănânce mere acre“. Nu se poate, nu se poate! Dela o vreme, nu mai avea nici cu bâta în cine da. Se uscă de-a'n picioarele.

Biața Anița îl pierdeă din ochi. Când îl vedeă, — de se întâmpla să fi fost umblat cu vreun lucru din ale răposaiilor și să fi plâns — își ștergea ochii și-și acoperea dorul din inimă cu un zâmbet. De când îi rămăsese singur, îi era mai drag. Toată iubirea ei de mamă o înmănușia spre singura nă-

dejde pentru zilele ce-i mai rămăsese de trăit, spre Florică.

Pe zi ce trecea, slăbea băiatul. Vara întreagă îl încercaseră niște friguri. Părea că i-ar merge mai bine câte o dată, dar... vorba aia: „sănătate cu chirie.“

I se strângea inima Aniței și o înecă dorul, când o încercă gândul că Florică s'apropie de vârstă la care a pierdut și pe ceilalți trei. O! dar câte nădejdi nu găsește inima unei mame! „La Florică sunt numai friguri. Apoi, câți n'au zăcut de friguri și s'au sculat“. Prin vremea ogorului de vară, i s'a mai luminat bieteii femeii: a pornit băiatul să se mai îndrevenească. A umblat ba încoace, ba încolo. Într'o zi însă, pe când era la ogor, l-a prins o ploaie repede și când a venit acasă, era vânăt la față și tremurâ de-i clențeneau dinții'n gură. L-a schimbat mama-sa cu haine uscate, l-a culcat în pat, l-a învelit. De atunci, vre-o săptămână, era dus ca pe-altă lume. L-a tras cu oțet de trandafiri, i-a mai făcut de „soare sec“, dar . . . pace! Tușea tuse seacă, până i se roșeau ochii'n cap. Noaptea și-o petrecea biata femeie la capul lui. Din ceas în ceas, trebuia să-i scimbe rufele, că se'ncegea și asudă de-i storcea apă din cămașe.

Părea că-l mai lăsase boala dintr'un timp. S'a sculat din pat, ba încă Duminecă s'a tras așa binișor, binișor și-a fost la nuntă'n sat, dar numai a privit hora, că de jucat nu era vorba.

Când l-a văzut Anița venind acasă, i s'a părut cu obrajii mai roșii și se bucură. I s'a încălzit inima și a făcut din nou loc nădejdi, în sufletul său.

În seara aceea, a venit Irimie mai vesel acasă. Era o minune. Sfat cu nevasta nu ținuse el de când se luaseră. Acum, însă, avea poftă de vorbă lungă.

— „Tu, femeie“, începu el — uite ce mă gândii eu: să dăm pământul ăla din „Dumbravă“. Este prea peste mână. Ni-l cumpără Petcu, zarzavagiul. Ne dă pe el 30.000 de lei.

— „Ba eu zic că nu! E pământul care-l am eu dela taica. Să rămâie capilului meu, să știe și el să mă pomenească cu-atâta“.

— „Măi, femeie, dar pe banii care-i prindem, luăm ici, lângă ăl de-l avem . . .“

— „Nu se poate și nu se poate“.

C'o fi una, c'o fi alta, nu s'a învoit femeia. Nu-i intră ei în cap, că pe pământul pe care pusese plugul taică-său, să brazdeze un venetic, un ăla venit de nu știu unde.

Ieremia l-ar fi vândut el singur, că așa cum își regulase trebile până aci, singur, le-ar fi făcut și de aci înainte, dar pământul era pe numele ei și — atât pe cât cunoaștea el legile — nu se putea vinde decât cu învoirea ei. Cine știe ce pământ bun nu era și nici mult. Chiar așa tot nu s'ar fi gândit el să-l dea, dar avea la putere o datorie veche de tot.

li plătitise, nu-i vorba capetele și din dobânzi ceva, dar nu atât cât socotise Irimie. Eră vreme de atunci. Dacă pui zi de zi și socotești dobândă la dobândă, s'au adunat bani de scos dela Petcu, dar vorba e, cum îi scoți că el nu-i cunoaște, zice de datorie. Acum, eră timpul, și locul, cu pământul. Li ia arvuna și când la act, nu-l încheie, până nu-i întoarce datoria din urmă. Și apoi atunci, socotește Irimie dobândă cum îi vine lui la socoteală, că-l are la mână, strâns cu ușa, vorba aia. Petcu știa și el că pământul este al Aniței și o țineă una și bună, că el Aniței îi dă bani, cu ea vrea să se înțeleagă.

N'a mai avut femeia zi albă de atunci, cu Irimie. Până aci, nu vorbea cu ea, nu vorbea! O lăsa în pace cel puțin. Acum îi otrăvea sufletul în fiecare zi.

În cele din urmă, femeia s'a învoit. Vorba vine că s'au învoit, că de gura lui a zis că vrea, dar din inimă, ba! A venit Petcu acasă la Irimie și s'au înțeles. S'au luat mai întâiu cu vorba; ba de una, ba de alta. Printre vorbe, mai gustau din juica lui Irimie.

Venise Petcu cam cu teamă, cam cu gânduri negre și urâte despre Irimie. De la o vreme, i s'au mai limpezit gândurile. „Vezi, gândeă el, nu-i chiar așa de negru dracul, cum îl fac oamenii. E bun om și Irimie și ce mai juică are! Untdelemn, nu altceva!... E dulceagă, miroase a sâmbure de prună și parcă te pătrunde prin tot corpul. Ochii îi slcipeau și nu știe cum, i se părea că nu i chiar așa strein, strein de tot în casa lui Irimie, cum se simțise la început.

— „Ia să mai bem, frate Petcule!“ Și Petcu bea și nu-l îmbăta juica, cât mai ales vorba de „frate“. El obișnuit să-i zică tot satul „venetic“, tare se mângâia când îl auzea pe Irimie, cu vorbe de-astea față de el. Il simți pe Irimie apropiat de el, ar fi vroit să-l sărute.

— „Eu, vecine Irimie“, începu el, am fost totdeauna așa, că dacă s'a uitat omul la mine cu un ochiu, eu l-am văzut cu doi. Satul zice una și alta, că D-ța, așa și pe dincolo, da satul nu știe. Că dece? Că... fiindcă... uite dece: când este omul la angara, unde dă fuga? La Irimie. Da... omul nu cunoaște, vecine, nu cunoaște! Eu nu! Eu totdeauna am zis: dacă vrea, eu bucuros iau pământul de-acolo că nu face trebuință... Din ce în ce, limba i se împletea în gură și vorbele îi veneau, pe buze, mai fără rost.

În sfârșit, se făcu târgul: dete jumătate din bani acum, iar jumătatea ceslaltă, rămase s'o dea la închierea contractului. (Va urma.)

In ziua de 18 Decembrie

s'a pierdut

o poliță în valoare de lei **3725**,
pe numele **Köpe & Bazani**

Pe ziua de azi se anulează.

Lui Isus

Două mii de ani și lumea încă tot nu te 'nțelege.
Din potop de legiuire-i tot mai multă făr' de lege.
De Te-ai cobori Isuse, iar ca om în omenire,
Ți s'ar pregăti o cruce pentru altă restignire!
E atâta dușmănie și-i atâta sfășiere
De-Ți or da să beai și astăzi ca atunci oțet și fiere;
E atâta viclenie între prietini și între rude,
Că se vor găsi și astăzi să Te vândă multe jude;
Dintr'atâta calomnie, dintr'atâtea guri de cârpe
S'o găsi și azi Cristoase, gura care să Te scuipe;
Din împletituri de ură, din batjocură nebună,
S'or găsi în lumea asta spini destui pentru cunună;
Iar din lumea învățată de maeștri și de calfe,
Să-ți măsoare 'nvățătura vor fi Ane și Caiafe;
Dintr'atâta lașitate, dintr'o lume de lichele
S'or găsi pilați cât frunza, care mâinile să-și spele.
Cel mai păcătos din lume prinde piatra și lovește
Pe acel ce 'n valul vieții ca și el păcătuiește.
„Celace fără păcate și-a dus viața și și-o duce“
„In această păcătoasă prima piatră să arunce“
Ai strigat atunci mulțimei furioase, Tu Isuse,
Și lăsând să-i cadă piatra, gloata rușinat' se duse.
Astăzi fără de rușine, fără urmă de sfială,
Cei mai păcătoși din lume te improșcă cu morală;
Mintea lor neputincioasă a pricepe nu-i în sfare
Cât sublim și ce virtute se ascunde în ertare!
Când cu buze 'nferbântate ai strigat: „Le iarlă, Tată!“
Ai cuprins tot universul cu puterea Ta deodată
Și plutind peste păcatul care stăpânește firea,
Cu dumnezeescu-Ți suflet ai atins Dumnezeirea.
Noi încătușați de patimi și de rău străbun de fiare
Nu putem urca suișul care duce la ertare;
Socotind că universul pentru noi se învârtește,
Peste neamul de nemernici răzbunarea stăpânește!

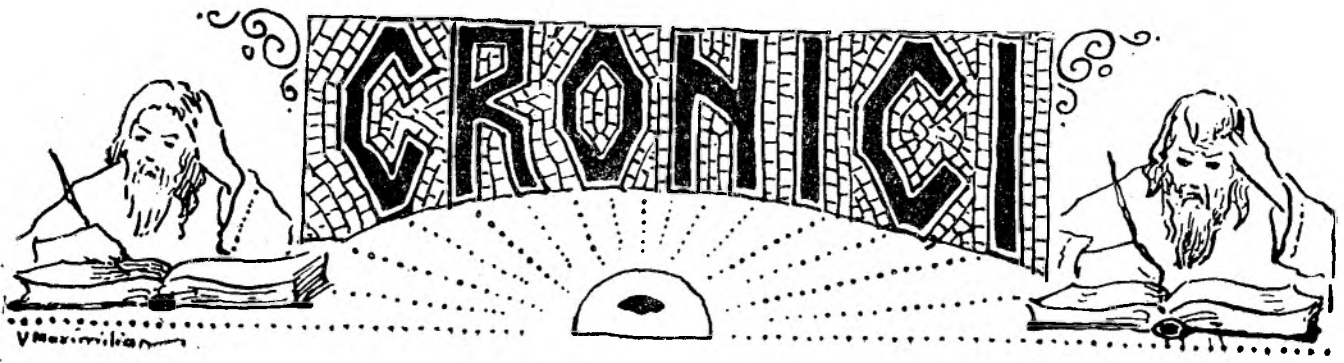
Doamne, când în noaptea sfântă, în grădina Ghetsimani
Te'nălțai prin rugi la Tatăl și se-apropiau dușmanii,
Cel mai credincioși discipol i-a cuprins în mreje somnul
De-au uitat că sunt de strajă și veghează pentru Domnul.
Ai rămas atunci Isuse părăsit de lumea'ntreagă,
Și cu toate acestea lumea păcătoasă și-a fost dragă!
Cum și-a adunat Caiafa toți mișei să Te prindă,
Cum găsiu-l-au pe Iuda cu'n sărut ca să Te vândă,
Cum s'a lepădat chiar Petre rând pe rând de Tin' Cristoase
— Sunt apucături eterne ale lumii păcătoase.

Tânărul umflat de carte, doctor în teologie,
Amețit de fraze moarte și de diplomi de hârtie,
În întorsături savante, în clăbuci nebuni de ură,
Propovăduiește lumii Sfânta Ta învățătură!
De-ai vorbi cu el Isuse, cum vorbeai atunci cu Ana,
Doctorul te-ar contrazice ca pe sluga lui satana;
Ba Te-ar judeca Isuse, și Te-ar pune să-Ți dai seama
Și spunându-i adevărul Te-ar lovi și el cu palma!
Căci pe cei de-același sânge, vorbă, gânduri și simțire
Ia'mpărțit în două taberi doctorul eșit din fire.

Doamne, Tu ce stai deadreapta Preaputernicului Tată,
Pentru lumea noastră proastră Te mai restignește-odată!
Vino iar ca om, Isuse, jos în lumea omenească,
S'or întrece fariseii care să Te restignească!

15 August 1926 Oradea

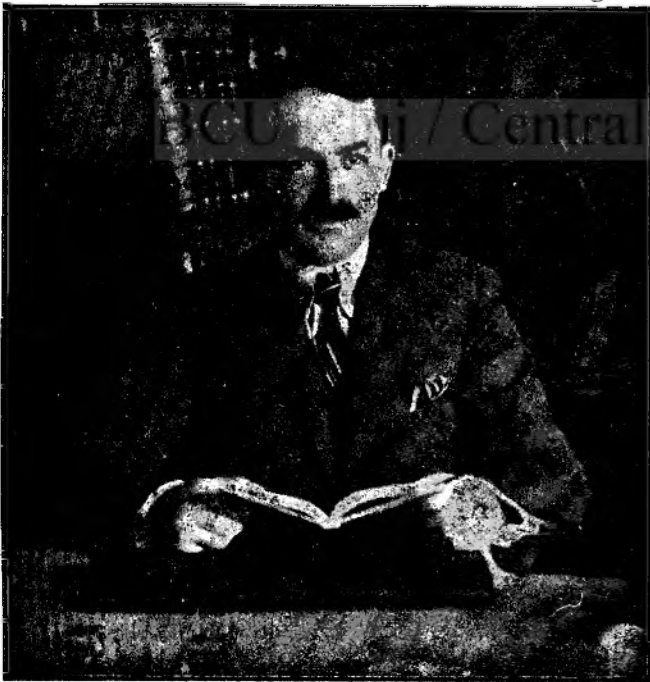
George Bota

Figuri culturale din Bihor Din rândul intelectualilor ardeleni din Bihor desprindem cu plăcere figura d-lui Gh. Tulbure Publicist viguros, d-sa a adus un frumos aport în mișcarea culturală din acest colț de țară. Volumul d-sale, *Cuvinte din Bihor*, în care și-a strâns o parte din articolele publicate în ziarul „Tribuna”, fixează o etapă din preocupările acestui județ.

Activitatea literară și-a început-o printr-o serie de „Conferințe literare” apărute în volum la Sibiu când d-l N. Iorga l-a remarcat în Semănătorul. Au urmat: „Activitatea Mitropolitului Andrei baron de Șaguna”, „Viața și faptele fondatorului Nicolae Zsiga”, iar acum de curând a dat la iveală volumașul „Povestiri cu Tâlc” din care se vede preocuparea intelectualului îndrăgostit de popor.

Fire cinstită, a dus o luptă demnă contra acelor care au încercat să speculeze unele situații și momente.

Gheorghe Tulbure

Stimat de toți, invidiat de puțini d-sa își continuă munca redactând revista „Cele Trei Crișuri pentru popor”. D-sa, ca revizor și apoi inspector școlar, a înființat „Foaia Școlară” organul revizoratului școlar.

Acum, dela 1 Iulie, a fost numit Președinte al comisiei Interimare a orașului Oradea. Rare numiri au fost primite cu satisfacția cu care a fost primită, de întreaga populație a orașului nostru, numirea d-lui Gh. Tulbure. Situația precară în care ajunsese gospodăria orașului în urma incuibării politicianismului în palatul comunal, pretindea un conducător care, mai presus de interesele de partid, să caute interesele orașului. Acest giu-

vaer în salba orașelor noastre, credem că acum și-a găsit omul. D-l Tulbure e cinstit și integru. Sub conducerea sa suntem siguri că Oradea își va recăpăta strălucirea, iar cultura va avea în d-sa un bun apărător.

În ziua de 20 Septembrie orădanii au ținut să-și arate încrederea, alegându-l primar al orașului cu o majoritate zdrobitoare

Misa.

Darurile patriotice și revoluția franceză. Numărul din 15 Iunie 1926 al revistei „Mercure de France” între altele aduce un articol istoric despre darurile pe cari Francezii le-au adus în timpul crizei financiare din epoca revoluționară. Se pare că autorul articolului ar vrea să sugestioneze vremile prezente pentru salvarea crizei financiare a Franței. Căci spune autorul articolului, după 137 de ani răul de care suferea turma (Panurge) se repetă și azi. Cele dintău cari au adus prinosul lor pe altarul patriei au fost femeile. Douăzeci de femei din toate straturile societății, îmbrăcate simplu, împodobite cu simplitate, apar în adunarea națională aducându-și giuvaerurile și podoabele lor prețioase. Chiar ca pe vremea Romanilor, sau ca pe cea a Despinei Doamna dacă ne-am gândi la noi. Scene dăoase și emoționante se produc cu ocazia aducerii acestor daruri patriotice; copii, fete, femei, bărbați, miniștri, negustori, militari, toți aduc pentru salvarea patriei tot ceace puteau aduce. Burghezimul timpului, care purta pantofi cu agrafe de argint, adună aceste agrafe; aceasta ne amintește gestul lui Pestalozzi, care văzând un cerșetor și neavând bani la el și-a deslegat o agrafă de la pantof și i-a dat-o, legându-se cu pae.

Ludovic al XVI, după exemplul marilor înaintași, și-a oferit și el marea sa veselă cu toată opoziția adunării naționale, care voia să cruțe o comoară artistică. Au urmat apoi alte ofrande individuale și colective. Orașele mari și mici, regimente, asociații și corporații au tot cărat până în 1791—18 Aprilie. Țara a fost salvată.

Și la noi știm că s'au oferit mai ales de către femei daruri patriotice. Astfel ne amintim de propunerea unei Doamne în vârstă, care cerea femeilor să renunțe la farduri și la vopselele de față. Se înțelege că acest dar ar fi fost un sacrificiu mult mai mare decât acel făcut de Doamna Despina și de aceea se vede că el nu s'a făcut.

Bot.

Mântuitorul ca avocat.

Sub titlul acesta, înainte de ținerea congresului avocaților din toată țara, care a avut loc în luna aceasta la Timișoara, a apărut un splendid articol în „Revista Teologică” dela Sibiu, semnat de d. Dr Gr. Cristescu, unul dintre cei mai d'stinsi profesori de teologie ai noștri. În acest articol dânsul schițează un program de activitate pentru avocat, punând pe Mântuitorul însuși în această funcțiune socială. Molima meschinului materialism de gheșeftari, îmbrăcat în haina talentului oratoric și înzorzonat cu cele mai colorate flori ale sofistice, a pus cu desăvârșire stăpânire pe avocatul de azi, care se depărtează astfel din zi în zi mai mult de principiul etern al adevărului și al dreptății. Avocatura, cum se profesează în vremea noastră, afară din cadrele

creștinismului, e departe de năzuința către scopul ei sublim și e lipsită de acel grăunte de iubire de aproape din care a încolțit și a răsarit, ca să fie o pavăză a oamenilor slabi contra neadevărului și nedreptății omenești. Idealul unui avocat ar trebui să fie însuși Mântuitorul. Talentul pe care ni l'a dăruit Dumnezeu, nu-l putem valoriza spre folosul omenirii decât îmbinându-l cu iubirea de oameni pe care ne-a dăruit-o Isus Hristos. Iată cum concepe Părintele Cristescu pe Mântuitorul ca avocat

„El ar preda exclusiv pentru adevăr și numai după criteriile conștiinței morale. A face virtute din păcat și păcat din virtute, ar fi o întreprindere care nu l-ar putea seduce niciodată. Ar studia dosarele cu grijă fără să uite că arhiva conștiinței celui ce apelează la ajutorul lui e mai grăitoare și mai viabilă într-o pledorie decât toate celelalte piese ale unui proces. Orele lui de consultație ar fi ore de dohovnicie. Atunci ar cumpăni elementele procesului, sinceritatea sau nesinceritatea depoziziilor și deci dreptul de a-și apăra clientul sau datorica de a-i refuza asistența în fața judecății. Ar respinge să pledeze într-o cauză imorală și deci pierdută, fără însă de a fi studiat mai înainte dacă sunt admisibile și justificate circumstanțele atenuante. Celor sărmani și nepăstuiți le-ar susținea procesele gratis. Mântuitorul nu s'ar angaja niciodată într'un proces de bancrută frauduloasă, de atentat la bunele moravuri, de crimă premeditată și de hojie profesională. Ar încerca să mijlocească împăcarea celor ce vor să-și dizolve căsniciile prin divorț. El n'ar complica procesele pentruca prin prelungirea lor să-și asigure o remunerație mai mare și nu ar specula situațiile împicinalilor prin cointereștri clandestine, și oneroase. Abuzul de încredere la care se dedea unii avocați fără conștiință și fără onoare, pledând în aparență pentru un client și favorizând în realitate pe adversarul lui, desigur primind onorariu de la amândoi — pentru Mântuitorul ar fi o practică oșoasă și necunoscută”.

Câte cuvinte... atâtea adevăruri. Ele ar fi trebuit să răsune în plin congresul avocaților. Poate că ar fi produs oarecare impresie !

† V. Bogrea. În ziua de 8 Septembrie s'a stins, într'un sanatoriu din Viena, profesorul V. Bogrea. Cu el Universitatea din Cluj pierde pe unul din cei mai străluciți profesori ai săi iar neamul românesc pe un mare cărturar

În numărul viitor vom publica, articole asupra persoanei și operei marelui dispărut.

„Tunse sau cu cosițe“ ?

Un subiect despre care s'a scris în anul acesta mai prin toate ziarele. Ba Universul a deschis și o anchetă la care răspund numeroase femei cu autoritate, fiecare în felul ei. Adunate la un loc toate articolele apărute, ar face cât „Cei trei mușchetari“ de Alexandre Dumas.

E vorba despre moda părului tuns bărbătește la femei. Le-am văzut cu toții, linse și pomădate ca niște cheșneri sau calfe de bărbieri. Mama și fata, profesoara și eleva... la fel. Tot așa și cu rochiile, scurte până peste genunchi. Marfă de varietate și eleganță de iupanar. Asupra acestor calificative nu mai încapă nici-o îndoială.

Decâte ori trec pe lângă mine, le privesc cu atenție și cu multă bunăvoință, încerc să deosebesc cum e mai frumos. Din altă parte nu mă pot orienta. Unora le place părul lung, altora ceafa goală. Unii admiră genunchii ce ies obraznici și provocători de sub marginea fustei, alții visează foșnetul de rochie lungă. Nu mai știu după care să mă iau.

Am rămas tot la bunul simț și am privit apoi numai prin prisma lui. În vremea aceasta mi-am adus aminte de-o năvălă a lui Balzac, mi-se pare. Era vorba acolo despre un pictor, care după o carieră frumoasă, s'a retras în atelierul lui, lucrând în tăcere, ani de zile, fără să știe cineva ce tablou pictează. El

spunea că tabloul acela va fi cea mai mare operă a lui. Tot așa a lucrat până spre bătrânețe, convins că va desăvârși o operă genială, pentru care își cheltuisese zi cu zi, an cu an, forțele lui. Într-o bună zi, povestitorul îl amăgește și pătrunde în atelier. Bătrânul pictor îi arată întâi tablourile vechi. Erau de rară valoare. El însă nu le dădea nici-o considerație. Fleacuri, jocuri. Acolo, sub perdea, era marea și geniala lui operă. Și trage perdeaua. Povestitorul privește cu atenție, de aproape, de departe, din dreapta, din stânga. Nu se deslușea nimic. Amestecătură de văpșeluri, din care se putea observa un pantof de femeie. Incolo nimic. Și în timpul acesta, maestrul îi explica valoarea operci sale, fruntea, ochii, zâmbetul, gura, mâna. Doar douăzeci de ani lucrase la desăvârșirea acelu chip de femeie. În zadar, nu se vedea nimic. Lucrând mereu, pictorul ștersese, adăugase, rolunjise, până când rămase cu imaginea din capul lui. Povestitorul i-a spus-o clar și a plecat. A doua zi a găsit tabloul spintecat și pe pictor mort.

Povestea nu e simplă. Îmi vine în minte de câte ori văd femeia de azi, vopsită izbitor, pălămasă, impudică, mercantilă, etc. Grijă ei de a se înfrumuseța, de a se desăvârși, de a atinge maximum de frumusețe și fascinare, n'a făcut din ea decât o amestecătură de văpșele și de bucăți de stofă. Feriți-vă de-a o trezi. E pericol la mijloc. Când vom reuși s'o convingem de această constatare, vom rămâne fără ea. Își va distruge opera, dar se va distruge și pe sine, ca pictorul din poveste. Mai bine s'o lăsăm așa, fiindcă mai avem nevoie de ea uneori, pentru perpetuarea acestei rase decăzute. Cel puțin ne mângâim, în timpul acesta, cu imaginea femeii, care a fost... femeie odinioară.

Amoro

poezii de Ion Al. Bran-Lemeny. Tipografia A. Mureșianu: Branisce & Cie, Brașov.

Poezia la noi trece printr-o criză. Războiul ne-a deschis ochii la materialism. Și poezia e aceea care dă cel mai mic randament material. E o floare al cărei parfum înalță suletește, dar nu înălțare ne trebuie acum ci un chimic plin. Iată de ce teatrul a luat un avânt frumos; iată de ce romanul face sforțări destul de laudabile. Acestea recompensează pe autor, pe când poezia!... Cne-și pierde timpul? E drept, avem maniacii noștri și în această privință, după cum avem și sportsmani. Aceștia însă formează casta incorrigibililor. Și mania lor a compromis poezia și a făcut pe cititor să strâmbe din nas când se izbește, în vitrina vreunei librării, de câte-un volum de poezii. Sportsmanii fac din poezie acrobație; și în salturi mortale, scutură petalele floarei și volatilizează parfumul. Căutarea de imagini cu orice preț alungă sinceritatea; goana după nou obosește. Luna, din glob de aur, ajunge cranțu rânjind; dumnezeirea o zdreanță pe care o țărăie după ei, poezii acrobați, ca pe un halat la baie; iar ruga din fața iconei ia ipostaza unui vișel din burta vacii la șaple luni.

Ți-se strânge inima când îți cade în mână un volum de poezii și ezii să-l deschizi. Cu aceste sentimente am deschis volumul d-lui Ion Al. Bran-Lemeny. Dar poetul nu face parte din

sportsmani și nici din maniaci. E un suflet care a vibrat și vibrațiile și le-a înregistrat, încet, simplu și românește:

Străfulgerat de-un gând: să dai.

Să dai din ale tale...

și poetul care purta „iubirea drept povară“ l-a stăpânit un singur dor:

Să 'mpart iubirea tuturor

Din traista vecinic plină.

Și a împărțit. Ne încălzește cu unele avânturi, suntem de acord cu el în unele frământări, combatem alături de el unele moravuri și savurăm la olaltă unele peisagii:

În agonia razelor de soare

S'a deșteptat o floare 'ntr'un ungher.

Sfielnic își desface-amăgitoare

Petalele, uitându-se spre cer.

Amurgul se arată pe-o colină

Și în potir o lacrimă s'a strâns...

Și floarea pare'n taină că suspină,

Și vede c'a visat și 'n vis a plâns.

E o delicateță feminină, o broderie fină. Satirele sunt mai slabe. Se vede influența marelui maestru care a fost M. Eminescu. Dar le preferăm trăsăturilor. E mai bine să-ți evoce pe acest geniu al serisului nostru decât:

Sunt un butoiu
de puroiu.

cum se evoca personal un poet destul de apreciat de bisericuțe cu sfinți de același calibru.

Așezăminte culturale

din municipiul Oradea și județul Bihor vol. I. de profesor
Petre Dejeu.

O lucrare admirabilă ca execuție tehnică; un giuvaer pentru bibliofili: o haină minunată pe un manechin. Scrisă de un profesor universitar, ar crede un străin de Bihor, văzând numele autorului precedat de: „profesor“. Noi am zămbit. Mult timp i s'a contestat D-lui Dejeu Petre titlul de profesor de matematici la o școală normală din localitate. Acum s'a precizat. Are „cvalificajia“... De ce nu se limitează la catedra d-sale? Vrea cu orice preț să iasă la suprafață, dar lucrările d-sale, în loc să-i servească de suport îi servesc ca bolovanii de care desperatul se folosește atunci când se aruncă în mare ca să-l ducă la fund.

Răsfoind această monstruoasă lucrare te întrebi: „De ce d-l Dejeu n'a lăsat și redactarea ei pe seama tipografului care a executat-o ca tehnică. Poate acesta ne-ar fi dat ceva. Ar fi tradus mot-a-mot monografia Oradiei și-am fi avut cel puțin un istoric al acestui oraș.

Dela titlul care este aruncat, așa în voia întâmplării, în fruntea acestui ghiveciu, până la clișeele alandala; dela frazele gângave și scâlcite alcătuite din cuvinte apucate din grămadă fără ca să le cunoască înțelesul, până la compromițătoarea auto-admiratie, totul denotă o zăpăceală.

Mulți medici au dat publicității lucrări de ale clienților lor, ținându-i în cămașă de forță. Sunt lucrări cari, deși de ale nebunilor, au o idee călăuzitoare doar ici colea, foarte discret, o scrântesc. Trebuie să le citești cu băgare de seamă ca să observi că autorul lor nu-i normal. Lucrarea d-lui Dejeu n'are nici o idee călăuzitoare. Autorul când a început să scrie nu știa unde o să ajungă și ce o să iasă. O pledoarie în favoarea bisericii unite; o cronică mondenă; o paralelă între Aurel Gaja (pe care-l stimăm) Silaghi Corbu, Dr. Augustin Caba și Decebal, „Divul Traian“ și „Mihai Viteazul“; o șarjă contra ortodoxismului; un anuar școlar sau un raport către superiori asupra activității sale pe când era consilier cultural, de tristă memorie, al orașului Oradea;

În capul d-lui Petre Dejeu totul se învârtește ca o morișcă. După „Geografia“ atât de savurată de umoristica noastră, lucrarea

de față care nu ne subliniază nici un așezământ cultural, deși poartă titlul de „Așezăminte culturale din municipiul Oradea“ și Județul Bihor“, e o dovadă convingătoare că avem de aface cu un caz patologic de grafomanie.

Simfonii de seară

versuri de G. St. Cazacu-Delarast. Tipografia Școalelor militare de Administrație. — Bacău.

Peste sat, din 'nalt de zare

Umbre molcome se lasă

Topind pâna de mătase

Cenușie, pe cărare.

.....

Pe când cumpăna fântâni

Scârjiind, mătăanii bate;

Prin ungherele-afumate

Dorm umilii robi ai pâinii.

imagini drăguțe, ușurință în rimă. Poetul e tânăr. Mai multă tărie în fața influențelor din afară. Bacovismul are la bază o cultură solidă. D-l Cazacu e la primul volum. Promite; așteptăm.

Cazul fostului colonel Al. Sturza

un epizod din războiul mondial 1914—1918 pe frontul român de Baron Valeriu Kapri, fost maior în cavaleria Austro-Ungară, martor ocular.

Dacă am ști că d-l Baron Kapri face politică și e înregimentat într'unul din partidele noastre ne-am fi explicat mai ușor rostul acestei broșuri. Pledează pentru trădătorul Sturza. Nu destul de convingător însă, căci nici d-sa nu e clar cu ceea ce l-a îndemnat pe colonelul Sturza ca să dezerteze. Mântuirea țării cutropită de ruși, prin „Eu“? Dar acest „Eu“ trebuie să aibă un pedestal de fapte mărețe, de abnegație, de sacrificii pentru țară. Pe ce se baza „Eu“ d-lui Sturza? Pe trădare?

Autorul, ca martor ocular, ne dă unele relații prețioase. Descrie sugestiv unele împrejurări. Umilințele trădătorului le bănuiam; fiecare găsește argumente pentru a-și justifica nemernicia. De reușesc să le reabiliteze în ochii tăi proprii însă, nu tot așa se întâmplă cu cei cari te înconjoară. Sturza a trădat. Sturza a dezertat. Pentru noi rămâne un dezertor și un trădător.

Planul lui? După fiasco de ce nu s'a împușcat așa după cum hotărâse!

— M. —

Toți vizitatorii Oradiei își dau întâlnire la

RESTAURANTUL SZECSENYI

Unde se servesc mâncările
cele mai bune și băuturi
▽ de calitate primă. ▽

Prețuri convenabile! — Bucătărie românească!

Str. Reg. Ferdinand No. 11. Complet renovat.

1-10

Briliante, giuvaeruri de aur și argint precum și ceasornice găsiți mai ieftin ca ori unde la bijutierul

HERBST

Piața Regina Maria No. 1 Oradea

cumpără cu prețuri avantajoase obiecte de aur și argint și repară ceasornice.

3-12

Senzația sezonului!

pianistul mondial

Ignac Friedman

Cel mai mare interpret al lui Chopin va da un singur
concert în Sala Cercului Catolic
la 30 Septembrie 1926, ora 9 seara

Biletele la magazinul „Musica“

Toată elita Oradei și toți intelectuali
își dau întâlnire la
Cafeneaua

• ELITE •

unde concertează zilnic de la 6—8
și de la 9—1 capela militară

4—12

Vizitați!

MARELE MAGAZIN
DIN ORADEA

EMERIC CZILLER

PIAȚA UNIRII.

Mare asortiment de articole pentru doamne și
domni. Stofe engleze, mătăsuri, pânzeturi, albi-
luri, covoare, draperii și cuverturi. :: Se fabrică
covoare persane și se pot procura toate articolele
necesare pentru șesul lor.

Vânzarea en gros și en detail.

2—12

La magazinul **Frații Frölich**

Bulev. Regele Ferdinand 7.

vă puteți procura mezelurile cele mai fine și proaspete
produse proprii în detail și engros cu prețuri avantajoase.

1—10

Fondat 1850.

Atențiune!

Atențiune!

Zilnic vă puteți procura cele mai proaspete și ieftine cărnuri:

Carne de vită, calitatea I.

Carne de porc proaspătă

Carne de vițel sugaci

Cărnățării, mezeluri, slănină sărată, untură topită în ori
cât de mare cantitate dela

Oraș Vasile

Strada Tache Ionescu 48.

Singurul comerciant și industriaș român, care cumpără
vite și porci îngrășiți în orice cantități.

Telefon 496 1—10 Telefon 496

Faceți-vă cumpăraturile de coloniale
și delicatese la firma

1—10

Serviciu prompt
și conștiincios!

Virgil Andru

Strada I. C. Brătianu 1.

Firma

Lukács & Cie

Strada Prințul Carol 1-3 Oradea

1—10

Mare magazin de textile, vă recomandă marele său stoc
de stofe și postavuri pentru confecțiuni pentru doamne
și domni. — Unicul depozit de pânze de Szepes.

Prețuri avantajoase!

Cele mai bune, mai frumoase și
mai solide

mobile

le găsiți la

IGNAT STEINER

Str. Avram Iancu No. 1. Oradea

(la subsol).

SECȚIA TIPOGRAFIA STR. ALEA ROMEI No. 2.

TELEFON: 87

Aranjată cu cel mai variat și modern material. Execută prompt și cu prețurile cele mai moderate: Ziare, Broșuri, Reviste, Afișe, Bilanțuri, Anunțuri, Invitări, Registre, Cărți de vizită și tot felul de lucrări în această branșă. o o o o o o o o

Legătorie de cărți face orice lucrări în această branșă o o

TIPOGRAFIA ȘI LIBRĂRIA ROMÂNEASCĂ SOC. A. ORADEA

SECȚIA LIBRĂRIA BUL. REG. FERDINAND. No. 11.

Asortată cu tot felul de cărți didactice și rechizite școlare; reviste și cărți literare și de știință, românești și străine, furnizează cu prețuri de concurență: Hârtie, Creioane, Tocuri, Penițe și Materiale pentru Bănci și Birouri. o o o o o o o o

TELEFON: 105

Au sosit cele mai cărți și reviste de mode pentru D-ne.